

Miran Željko

S posveta:

Terminologija v času globalizacije

Terminology at the Time of Globalization

Znanstveno srečanje s tem naslovom je bilo v Ljubljani 6. in 7. junija 2003, pripravila pa sta ga ZRC SAZU in Evropski sekretariat Mednarodne organizacije za terminologijo. Naslov zveni precej bombastično oziroma si človek pri srečanju pod takim naslovom

predstavlja, da se bodo na njem pojavili udeleženci vsaj s polovice sveta, a se je pokazalo, da je šlo za dogodek precej lokalne narave: od 36 predstavljenih referatov jih je bilo 28 slovenskih, štirje hrvaški, trije bolgarski in en ruski. Globalizacija na slovenski način?

Organizacija

Časovno so stvari tekle tako točno kot na redkokateri konferenci, ki sem se je udeležil doslej: začetek vedno po programu, tudi konec posameznega sklopa ni presegel razpoložljivega časovnega okvira. Nekateri vodje sekcij so bili zelo strogi pri dodeljevanju časa posameznim referentom (včasih morda celo preveč), drugič pa se nekaterim veličinam predsedujoči ni upal seči v besedo, čeprav so prebile vse razumne časovne meje. Petnajst minut za zanimivo predstavitev nečesa novega ni veliko, zato je še toliko pomembneje, da se tega lotimo resno. Očitno je, da se ljudje pogosto sploh ne pripravijo na predstavitve – še bolj očitno je bilo to pri tistih, ki so svoj referat prebrali, namesto da bi ga predstavili (Zdravko Zupančič, vodja Šole retorike, o tem jedrnatno pravi takole: »Glasno branje samemu sebi – samotno početje, glasno branje skupini poslušalcev – sramotno početje!«). Delavci ZRC SAZU so med odmori redno poskrbeli za hrano in pijačo, večer prvega dne pa smo lahko preživeli še ob vodenem ogledu mesta.

Do tu je ocena odlično. Žal so organizatorji ubrali bližnjico, ki je bila nepoštena do

udeležencev iz tujine: v začetku je bilo ob vabilu k sodelovanju omenjeno, da gre za mednarodno konferenco. Če je tako, mora biti za vse udeležence delovni jezik (v času globalizacije!) angleščina, druga možnost je, da bi bila delovna jezika slovenščina in angleščina, tolmači pa bi poskrbeli, da bi tudi tujci lahko sledili slovenskim referatom. A organizatorji so se nazadnje odločili, da lahko vsak predava v poljubnem jeziku, poslušalci pa naj si pomagajo sami. Končni učinek tega je bil, da je le ena udeleženka iz Slovenije svoj referat predstavila v angleščini, polovica Hrvatice se je odločila za hrvaščino, polovica za angleščino, Bolgarke vedo, da je v času globalizacije jezik za komunikacijo angleščina, Rus pa se je (v soglasju s poslušalci) odločil za ruščino. S tako pripravljenimi mednarodnimi konferencami se ne bomo proslavili: udeleženci iz Slovenije za referat na mednarodnem srečanju resda dobijo več točk, ki jim koristijo pri napredovanju, a dolgoročno se take poenostavitve ne obnesejo.

Drugi očitek gre na račun razvrstitve referentov: bilo je premalo sistematike pri razvrstitvi (npr. s terminologijo v zvezi s prevaja-

njem zakonodaje EU so se ukvarjali vsaj štirje napovedani referenti – a so bili po neznanem ključu razbiti v tri različne časovne bloke), hkrati je bil prevelik poudarek na tem, da je bog najprej sebi brado ustvaril: od zaposlenih na ZRC SAZU jih je osem imelo referat v petek, v soboto pa le ena predstavница.

Vsebina

Nadpovprečno! Če je v naslovu omenjeno, da gre za »znanstveno srečanje«, se pri človeku pojavi strah, da se bodo udeleženci ukvarjali z visokodonečo, a neuporabno teorijo. (Vsa tu zapisana mnenja so seveda napisana z vidika prevajalca, čeprav srečanje ni bilo namenjeno predvsem prevajalcem.) Za dvig teoretične ravni so poskrbeli zlasti predstavniki ZRC SAZU, za uporabne prispevke z vidika prevajalca pa drugi udeleženci. Ker bo zbornik verjetno izšel v precej skromnem obsegu, bomo najzanimivejše prispevke objavili tudi v Mostovih. V ocenjevanje posameznih prispevkov se nima smisla spuščati – ker nisem mojster za vse, marsičesa tudi nisem razumel. Med zanimivejšimi prispevki pa bi opozoril na prispevek Andreja Paulina O ureditvi večjezičnega terminološkega slovarja (s primeri iz tehniškega metalurškega slovarja), v katerem je avtor prikazal slabe primere slovarjev (nizanje besed, za katere ima nepoznavalec vtis, da so sinonimi, čeprav so daleč od tega) in primer, kako je možen enoznačen opis in prevod pojmov. Pohvalno! Upajmo, da se bo v prihodnosti čim več sestavljavcev slovarjev držalo omenjenih priporočil. Isti avtor je imel še en prispevek o pripravi tretje izdaje splošnega tehniškega slovarja. Tu gre delo, žal, občutno prepočasi in so avtorji šele sredi črke B ... Morda bi bilo treba posodobiti način dela? Tomaž Seliškar je predstavil svoj program za urejanje slovarjev SlovaRed, ki ga je razvil za potrebe ZRC SAZU, zato upam, da bo delo zdaj steklo hitreje. Anton Stušek se je lotil svoje priljubljene teme, ki jo je v pogovorih že večkrat omenil: tehnika ali tehnologija, tehniški ali tehnični ipd. Nanizal je še več zanimivih

(Zaposleni na ZRC SAZU si seveda zaslužijo dvodnevni počitek ob koncu tedna, hrvaške predstavnice pa so tako ali tako prišle v Ljubljano za dva dneva, kajne?) Morda so teoretični prispevki članov ZRC SAZU tudi nekoliko hitro dotokli zunanje poslušalce, saj je bil osip v tem času zelo opazen.

vprašan in z nekoliko sreče bomo nekoč dočakali tozadevni prispevek tudi v Mostovih. Andrej Šmalc je predstavil Slovenski jezikovni priročnik za tehnike. Namenjen je pravzaprav ljudem z višjo izobrazbo, kot so tehniki, vsebuje pa dosti praktičnih nasvetov, zato bi bil koristen za marsikatega prevajalca, ki ima tehnično izobrazbo in se je ob delu priučil prevajanja. Milica Mihaljević je pripravila zanimiv vpogled v hrvaško računalniško terminologijo – zanimivo je, da so po njenem razmere v Sloveniji precej boljše kot na Hrvaškem (tam veliko bolj nekritično sprejemajo angleške izraze), v kasnejšem pogovoru pa se mi je zdela zanimiva njena ugotovitev, da je bilo stanje boljše pred 10 leti – in torej na računalniško terminologijo največ vplivajo politične razmere! Maja Bratanić je opisala težave, s katerimi se spoprijemajo hrvaški prevajalci ob prevajanju pravnih besedil EU. Po svoje je Hrvatom laže, saj imajo na voljo prevode v drugih slovanskih jezikih (česar npr. slovenski prevajalci niso imeli), je pa jasno, da pri tako obsežnem projektu vsekakor nalletiš na težave in se rešitve, ki si jih izbral pred letom, danes ne zdijo več tako dobre. V kasnejšem pogovoru sva ugotovila, da pri prevajanju zakonodaje EU sicer večina prevajalcev uporablja angleški izvirnik – a težava je v tem, da so angleški izrazi v primerjavi z izrazi v drugih jezikih ohlapnejši, iz lastnih izkušenj pa lahko rečem, da ni 100-odstotnega ujemanja niti med angleškimi, nemškimi in francoskimi različicami zakonov. Maji je neki angleški predstavnik menda omenil, da bi Angleži pravzaprav morali na novo prevesti precejšen del zakonodaje EU, saj so se nekaterih stvari včasih lotili precej z levo roko!

(Mi se pa tako oklepamo prav angleških različic zakonodaje EU!) Milica Gačić je prikazala, kakšne razlike nastanejo, če se istega zakona lotijo različni prevajalci. Janko Moder je predstavil kritične pripombe ob glosarju k Amsterdamski, Maastrichtski in Rimski pogodbi. Vse pripombe so utemeljene in z upanjem, da se take napake ne bi več ponovile, je avtor nekoliko razširjen prispevek pripravil tudi za Mostove. Med kasnejšim pogovorom smo ugotovili, da je bil glosar v taki obliki verjetno objavljen zato, ker je nekdo začutil, da bi bilo možno polizdelek prodati kot končni izdelek in s tem nekaj zaslužiti. Jezikovni puristi bi vsekakor prevedli vse tuje izraze, Susan Sarčević pa se je v svojem prispevku vprašala, kdaj je bolje ohraniti mednarodni izraz in kdaj uporabiti domačega. Dva prispevka sta bila zanimiva za farmacevte, morda je bil zanimivejši prispevek Simone Vučko Mole, saj je pojasnila, kako se tvorijo novi izrazi, kar bo prevajalcem koristilo tudi pri prevodu novih učinkovin (mednarodnih nelastniških imen) v slovenščino. Slovenski veterinarski slovar je predstavila Ivanka Brglez – po obsegu gre za enega največjih terminoloških slovarjev, ocenil pa ga je Viktor Majdič, ki je v njem sicer našel kup napak – a jih je približno polovica zaradi napačnih naglasnih znamenj, veliko pripomb je imel zato, ker niso navedeni alternativni izrazi, to pa so z vidika prevajalca precej nebitvene pripombe. Ker si je možakar očitno vzel dosti časa za pregled, več resnično hudih napak pa ni opazil, lahko mirno rečemo, da gre za enega od boljših izdelkov. Stanislav Bojan Zupet je prebral traktat o globalizaciji in slovenskem planinskem izrazju – a vam v povzetku o tej temi, žal, ne morem povedati nič pametnega. Stanko Klinar se je lotil zanimivega vprašanja: kaj je pravzaprav tehnični termin? Kateri izrazi sodijo v terminološki slovar in kako jih opišemo? Žal predhodno ni preveril dolžine prispevka in je bil ta prekinitven prav tam, kjer je bilo najbolj zanimivo. Peter Glavič se je lotil pisanja imen za fizikalne veličine. V zadnjem času je bilo v javnosti slišati predvsem glasove slavistov, ki se zavzemajo za (milo rečeno) nenavadno spake-

dranščino pri pisanju enot za fizikalne veličine (mimogrede: če mednarodni (in vsemu svetu razumljiv) zapis enot ni dovolj dober in ga je treba posloveniti, zakaj bi se ustavili tu – številke smo prevzeli po Arabcih, in ker menim, da so naši slavisti sposobni ustvariti tudi kaj bistveno boljšega, nestrpnno pričakujem, kako se bodo tega področja lotili v naslednjih različicah slovenskega pravopisa). Sam sem zagovornik takega načina pisanja enot, kot smo se ga učili v šolah pred 20 in več leti – zapisa, ki je brez prevajanja razumljiv vsem tehnično izobraženim ljudem v različnih državah sveta. Breda Zužič Žerjal je predstavila prispevek o slovenski terminologiji pri prevajanju pravnih aktov Evropskih skupnosti (prispevek je sicer pripravila Adriana Krstič Sedej, a se ni mogla udeležiti konference). Žal je prispevek izzvenel preveč kot opravičevanje (ni bilo usposobljenih ljudi, ni bilo glosarjev ...), tarnanje (če bi takrat imeli tak program, kot je SlovaRed ... (mimogrede (moja pripomba): SVEZ je od EU dobil program MultiTerm podjetja Trados – ampak vsak program je samo toliko dober, kolikor ga uporabljamo) itd., čeprav bi bilo treba predstavitev zastaviti povsem drugače: leta 1997 je bilo pač tako stanje, kot je bilo, na voljo je bilo to-in-to in s temi viri smo lahko naredili to-in-to. Danes je marsikaj drugače, in če bi danes lahko začeli od začetka, bi se marsičesa lotili drugače (ampak tako je pri vsaki stvari, kajne, tega ni treba posebej navajati). Kakorkoli: če se SVEZ predstavlja na podobnih srečanjih doma in v tujini, bi bilo treba nastopiti malo bolj samozavestno. Tudi drugi udeleženci simpozija (predvsem seveda tisti, ki so predstavljali konkretne dosežke, teoretiki nimajo takih težav) bi danes marsikaj naredili drugače, to je samo po sebi umevno, pomembno je, da v nekem trenutku naredimo največ glede na svoje znanje, informacije in moč, ki jo imamo. Sam sem predstavil Evroterm in Evrokorporus – čeprav so od nastanka prve verzije Evroterma minila že tri leta, se je program v tem času tako razvil, da vse možnosti, ki jih ponuja, morda na prvi pogled niti niso vidne, vseeno pa sem bil malo razočaran, ko sem pri vseh potencialnih stva-

reh, ki bi lahko zanimale udeležence, dobil dve vprašanji, ki sem ju obdelal že v predstavitvi: ali je program prosto dostopen (ja, od nekdanj in upam, da bo tudi v prihodnje) in (zasebno, pri kosilu) ali ima tudi ustrezne v slovenščini (?? *ne čujem dobro* ?? – ali nismo zadeve naredili prav zato, da bi olajšali delo slovenskim prevajalcem?).

Med referati, kjer so se za znanstvene in tehniške prevajalce obravnavale praktično sicer povsem neuporabne teme, je vredno omeniti prispevek Irene Strmljič Breznik o metaforah v slovenskem besedotvornem izrazju, saj je bil prikaz zelo simpatičen in bi ga bilo vredno pogledati kot šolski primer dobre predstavitve.

V razpravah o posameznih referatih je bil zanimiv komentar glede avtorstva slovar-

ja oziroma posameznega geselskega članka. Miloš Tavzes je menil, da če se neki opis pojavi v referenčnem slovarju (konkretno je šlo za medicinski slovar), je edino smiselno, da isti opis uporabijo tudi vsi drugi slovarji, ki to besedo vključijo v svoje gradivo (konkretno gre za slovar tujk), ne pa da na silo iščejo nekoliko drugačno definicijo. Marjeta Humar je ob tem opozorila, da vsak slovar vsebuje tudi zapis o prepovedi kopiranja in da je to treba upoštevati. Sam se strinjam z obema: če se iz nekega slovarja prepíše definicija ene besede, najbrž ni težav, ker pa je v novem slovarju tujk menda precej pojmov kopiranih iz medicinskega slovarja, bi bilo v takih primerih treba prej doseči dogovor z avtorji slednjega in to jasno napisati tudi v kolofonu.

Sklep

Srečanje je bilo silno konspirativno: v medijih o njem nisem zasledil nič, na spletnih straneh ZRC SAZU ni bilo nič – pa ne vem, zakaj. Morda nekateri avtorji res nismo pripevali k visoki znanstveni ravni dogodka, bi pa bilo srečanje zanimivo za marsikatera-

ga prevajalca. A ker je bila dvorana majhna, si nisem upal povabiti preveč ljudi. Škoda. Ker je splošna ocena srečanja zelo ugodna, upam, da bo ZRC SAZU ob naslednji podobni priložnosti malo bolj na široko odprla svoja vrata.